

**Роль екологічної складової підготовки лікарів
у сталому розвитку університетської освіти**

В.М.Лісовий, В.А.Капустник, І.В. Завгородній
Харківський національний медичний університет

The role of environmental component of training doctors
in sustainable development of university education

V.N.Lesovoy, V.A.Kapustnyk, I.V. Zavgorodnii
Kharkiv National Medical University

Резюме. Обговорюється питання актуальності посилення ролі екологічної складової університетської освіти у питаннях підготовки сучасних фахівців з охорони здоров'я як однієї з провідних складових процесу сталого розвитку. Наголошується на необхідності засвоєння студентами-медиками фахових знань з проблем аналізу стану та прогнозування розвитку та наслідків екологічно-зумовлених станів та ситуацій.

Summary. The problem of urgency of increase of the role played by ecological component of university education, in aspects of training modern health care specialists as one of leading components in the process of sustainable development is discussed. It is emphasized that medical students should get their professional knowledge in problems of analysis of the state and prognosis of the development and consequences of ecology-related states and situations.

Вступ. Сталий розвиток – це безальтернативна глобальна стратегія відповідального й мудрого поєднання сучасних і майбутніх інтересів, за втілення якої несе відповідальність кожна нація й кожна держава [1]. Під сталим розвитком потрібно розуміти такий розвиток докiлля та суспiльства, що задовольняє життєві потреби нині живучих людей і зберігає таку можливість для майбутніх поколінь.

У документах ООН [2] сформульовано стратегію освіти на 2005 – 2015 роки як «Десятиліття освіти для сталого розвитку» – це комплексна програма, головною метою якої є інтеграція принципів, цінностей і практик сталого розвитку у всі аспекти освіти та навчання.

Одним із аспектів сталого розвитку є екологічно сталий розвиток, який визначається біологічною різноманітністю локальних, регіональних і глобальних екологічних проблем, характером економічної діяльності в природному середовищі з урахуванням обмеженості ресурсів і можливостей самовідновлення.

Якщо зміст університетської освіти досі складається переважно зі знань минулого та сьогодення, то тепер основним завданням стає забезпечення випереджаючого характеру навчання, в тому числі і екологічного спрямування. Ця теза передбачає пошук такої моделі освіти, яка могла б відповідати потребам не тільки нинішнього, а й майбутніх поколінь. Стають необхідними вміння випускників брати участь у плануванні соціального розвитку території, передбачати результати здійснюваних дій, у тому числі й можливих наслідків у сфері стійкості природних екосистем. Мова йде про здатність фахівця аналізувати стан та прогнозувати розвиток та наслідки екологічно-зумовлених ситуацій та станів.

Величезна роль в формуванні світогляду сталого розвитку належить ядрам освітнього процесу – університетам, в яких екологічна освіта в цьому сенсі є пріоритетом.

Основна частина. Сучасна екологічна освіта, будучи наступником класичної географічної та біологічної освіти, допомагає людині усвідомити своє місце в біосфері й корегувати свої дії та вчинки у згоді з законами природи. Саме у цьому особлива роль та місце екологічної освіти в загальній освітній стратегії університетів.

З огляду на посилення ролі екологічної складової університетської освіти, метою організації навчального процесу в сучасному університеті є інформування членів суспільства про головні проблеми сталого розвитку,

формування екологічних знань, вивчення підходів до розв'язання галузевих екологічних проблем та методів їх вирішення на місцевому, національному, глобальному рівнях, засвоєння практичних навичок з раціонального та екологічно правильного господарювання, забезпечення прийнятого рівня екологічної свідомості.

В Україні за останні 15 – 20 років питання екологічної освіти та виховання як чинника сталого розвитку зі сфери дискусій про правомірність екологічної освіти змістилося в площину практичної реалізації. Розроблено концепції та програми розвитку екологічної освіти, видано посібники та підручники з екології, створено десятки кафедр і факультетів екологічного профілю у вищих навчальних закладах, єдина екологічна база, основою якої є інтегрований курс «Основи екології» і включає найважливіші аспекти екологічних проблем.

У контексті безперервної освіти та виховання як на до дипломному, так і на післядипломному етапі, дуже високі вимоги стоять перед вищими медичними навчальними закладами, завдання яких полягає не тільки в отриманні професійних знань з екологічно залежних захворювань, але й у використанні їх в діагностиці та профілактиці. Ці знання на етапі додипломної освіти студенти всіх факультетів отримують на кафедрах «Загальної гігієни» і «Гігієни та екології». Разом з тим, у системі післядипломної освіти викладання спеціального курсу з екології, вивчення наслідків техногенного впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини взагалі не передбачено, що не відповідає завданням «Стратегії освіти для сталого розвитку».

Значного поглиблення вимагає й додипломна освіта під час вивчення окремих медичних дисциплін за рахунок включення годин з вивчення екологічно зумовлених захворювань і чинників, що їх викликають. Тепер перелік екологічно зумовлених захворювань включає в себе інфекційні захворювання, що передаються водним шляхом, повітряним шляхом і через харчові продукти; злоякісні захворювання, що виникають внаслідок дії

канцерогенних чинників; серцево-судинні захворювання та захворювання органів дихання; діабет; захворювання шкіри, що виникають внаслідок впливу нікелю, деяких пестицидів, алергенів у продуктах харчування; порушення репродуктивного здоров'я (кадмій, ртуть, свинець, фталати; речовини, що викликають порушення ендокринного статусу); порушення нервово-психічного розвитку у дітей внаслідок впливу свинцю, ртуті, метилртуті, кадмію, деяких пестицидів, фосфорорганічних сполук, діоксинів.

Висновки. Беручи до уваги прогнози ВООЗ, що вказують на глобальні зміни розвитку екологічно зумовлених захворювань, їх зростання та підвищення питомої ваги хронічних захворювань, назріла необхідність істотного посилення екологічної складової в програмах підготовки фахівців-медиків, що слід вважати необхідною умовою сталого розвитку університетської освіти.

Література.

1. Economic Commission for Europe Statement on Education for sustainable Development by the UNECE Ministers of the Environment. – Kyiv, 2003.
2. Стратегия образования для поддержки устойчивого развития. – Женева: ЕЭК ООН, 2005.